

Bijblijven in de jaren negentig

In mijn voorwoord bij de nota *Economie met open grenzen*, die begin september werd gepubliceerd, schreef ik: "Het gaat goed met het Nederlandse bedrijfsleven, dat lijdt geen twijfel. Maar er is geen garantie dat het zo blijft." Inmiddels is een aantal grotere ondernemingen in de problemen geraakt, en zijn de vooruitzichten voor de economie duidelijk minder zonnig. Weliswaar profiteert ons land nog van de tijdelijke bestedingseffecten van de Duitse eenwording, maar daar staan minder gunstige factoren tegenover, zoals de laagconjunctuur in de VS en Engeland, de hoge rentestanden en de toenemende krapte op de arbeidsmarkt. Bovendien kan de voortdurende onzekerheid als gevolg van het Golfconflict een verlamende uitwerking hebben op de economie.

Op wat langere termijn zijn de belangrijkste trends de voortgaande internationalisatie van de economie en de versnelling van de technologische ontwikkeling. In de sterkte/zwakte-analyse wordt gesteld dat beide leiden tot een intensivering van de concurrentie. Bij te blijven in deze concurrentiestrijd is in de eerste plaats een opdracht voor het bedrijfsleven zelf. De strategie van ondernemingen zal daartoe gericht moeten zijn op voortdurende vernieuwing. Kwaliteit van de producten en flexibiliteit in de bedrijfsvoering dienen te worden verbeterd.

De toenemende dynamiek en marktgerichtheid zullen moeten worden gedragen door de mensen die in de bedrijven werken. Niet alleen het management, maar ook de werknemers horen zich betrokken te voelen bij de gang van zaken. Dit stelt hoge eisen aan het personeelsbeleid, dat zich zal dienen te richten op goede arbeidsverhoudingen en arbeidsomstandigheden. Voorts worden scholing en opleiding van werknemers van steeds groter belang. Steeds minder kunnen werknemers volstaan met de initiële opleiding, die ze in hun jeugd hebben genoten. Steeds vaker is voortdurend leren noodzakelijk om de veranderingen in het bedrijf te kunnen bijbenen.

Niet alleen de interne arbeidsmarkt zal de komende jaren de aandacht vragen, maar ook de externe arbeidsmarkt. Door de snelle daling van de werkloosheid in de afgelopen jaren is op een aantal segmenten nu al sprake van krapte. De tekorten kunnen in de jaren negentig nog toenemen, doordat de instroom van jongeren op de arbeids-

J.E. Andriessen

markt verder afneemt. Een goede aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt moet deze spanning verminderen. Het voornemen naar aanleiding van het advies van de commissie-Rauwenhoff om te komen tot een minimumstartkwalificatie voor jongeren kan daaraan een bijdrage leveren. Daarnaast zal de rol van de Arbeidsvoorzieningsorganisatie aan belang winnen. Vanaf 1 januari 1991 zal de overheid haar verantwoordelijkheid voor deze organisatie gaan delen met de sociale partners. Ik heb goede hoop dat deze tripartisering, die samengaat met geografische decentralisatie en doorbreking van het monopolie van de arbeidsbureaus op het gebied van de bemiddeling, de effectiviteit van het arbeidsvoorzieningsbeleid ten goede zal komen.

Hoewel het proces van voortdurend vernieuwen in de eerste plaats de taak is van het bedrijfsleven zelf, kan ook de overheid een bijdrage leveren door te zorgen voor een goed ondernemingsklimaat. Dat stelt niet alleen eisen aan de inhoud van het beleid, maar ook aan de vormgeving ervan. De overheid moet een evenwicht weten te vinden tussen continuïteit in het beleid op hoofdlijnen en een zekere flexibiliteit bij veranderende omstandigheden. Voor het bedrijfsleven is het vooral van belang dat het overheidsbeleid wordt gekenmerkt door bestendigheid. Ondernemingen moeten weten waar ze met de overheid aan toe zijn. Er wordt wel gesproken van de vier B's: betrouwbaarheid, bereikbaarheid, benaderbaarheid en betrokkenheid. Deze alliteratie kan nog worden aangevuld met het begrip be-

scheidenheid: de overheid moet niet alles tot in detail willen regelen.

Waar de overheid wel ambitieus moet zijn, is bij het eigen huishoudboekje. We moeten proberen in het komende decennium het beslag van de collectieve sector op de nationale middelen te verminderen. In de sterkte/zwakte-analyse wordt betoogd dat er een samenhang bestaat tussen de hoge collectieve-lastendruk en de lage deelname aan het arbeidsproces. De verhouding tussen actieven en inactieven, gemeten in arbeids-, respectievelijk uitkeringsjaren, is in de tweede helft van de jaren tachtig nauwelijks verbeterd. Ondanks de grote werkloosheidsdaling is het aantal inactieven in de beroepsbevolking toegenomen. Het gaat dan met name om ziekteverzuim, arbeidsongeschiktheid en vut-regelingen. Dit grote aantal inactieven beperkt het draagvlak voor de collectieve sector. Tegelijkertijd leidt het tot omvangrijke overdrachtsuitgaven en hoge belastingen en premies, die op hun beurt de arbeid weer duur maken en de prikkels om arbeid aan te bieden wegnemen.

De uitgangspositie van ons bedrijfsleven voor de jaren negentig is goed. De verbeterde winstgevendheid in de jaren tachtig is aangewend voor structurele aanpassingen. Dat geeft vertrouwen, nu van een aantal kanten minder gunstige weerberichten komen. Het schip van staat is echter nog steeds topzwaar en daardoor moeilijk in balans te houden.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'J.E. Andriessen', written in a cursive style.